

temes-1)

MARC COMADRAN ORPI. Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània-UAB.
University of Bristol & Cardiff University

«L'ART PER FER PÀTRIA» ELS CERTÀMENS LITERARIS A SABADELL (1882-1923)

En el discurs inaugural dels Jocs Florals de 1907 celebrats a Sabadell, Jaume Collell va voler explicar el sentit dels certàmens literaris que s'havien estès al llarg del territori en les darreres dècades: «Nosaltres, los catalans del nou temps, podem dir que l'hem democratisada la Poesía, sense ferla una avilada musa de carrer; nosaltres no l'hem fet *l'art per l'art*, sinó que hem fet art per fer Patria [...] ¿qui negarà que molts d'eixos Certàmens [...] han contribuït poderosament a aixecar lo nivell de la cultura general, y a alsapremar la opinió pública en favor dels grans ideals del Regionalisme?». Les paraules de Collell s'emmarquen en un context d'estratègies i objectius polítics marcats per l'actuació de Solidaritat Catalana. Tanmateix, el seu discurs, recollit en el llibre *Certàmen literari* (1908), identifica dos elements inherents a l'expansió d'aquest tipus de festa: la voluntat d'afirmació identitària i la d'elevació cultural.

Els certàmens literaris fan un paper clau a l'hora d'estendre les diferents formulacions de pàtria i cultura. La irradiació que en aquest sentit es produeix des de Barcelona cap a ciutats secundàries afavoreix l'emergència d'escriptors i grups locals que connecten amb uns ideals i un imaginari presentats com a nacionals. Així, els certàmens també contribueixen poderosament a articular tradicions literàries locals. El cas de Sabadell és ben il·lustratiu en aquest sentit. La història dels seus certàmens literaris entre 1882 i 1923 reflecteix també el procés de creació i consolidació d'una tradició literària moderna.

Els ecos de la Renaixença (1882-1906)

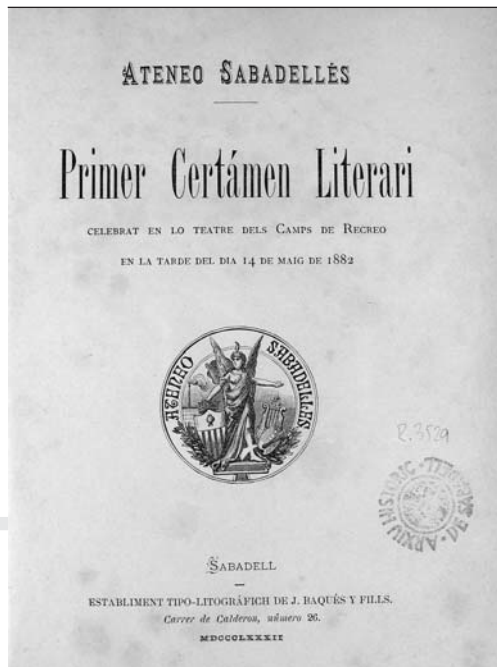
El primer certamen literari de Sabadell, organitzat per l'Ateneu Sabade-

llès, es va celebrar el 14 de maig de 1882. Era un moment d'efervescència cultural i de desvetllament «espiritual» a la ciutat: sorgeix un grup d'artistes plàstics renovadors, s'engeguen nous diaris –entre els quals, el primer en català: *Lo Catalanista* (1887)–, s'intensifica l'activitat política catalanista –amb notables campanyes proteccionistes– i es formen noves entitats culturals –el mateix Ateneu Sabadellès (1880), per exemple–, entre altres iniciatives. Aquest certamen, doncs, contribueix a galvanitzar un tipus de cultura i d'ideologia de filiació renaixentista que començava a arrelar. El llibre que es publica aquell mateix any, d'edició luxosa i amb un títol que remarca el seu caràcter fundacional (*Primer Certàmen Literari*), evidencia una certa consciència de la transcendència de l'esdeveniment.

El guanyador de la Flor Natural va ser el dramaturg Frederic Soler (*Pitarra*) però la notícia cal buscar-la entre els premis menors, en els noms de Manuel Ribot i Serra i d'Agnes Armengol. Tot i la seva joventut, ben aviat esdevenen els referents intel·lectuals de la ciutat. Als anys deu i vint seran unànimement reconeguts com a «prohoms» renaixentistes i la seva presència serà sol·licitada a pràcticament tots els actes culturals posteriors. Bon exemple d'això és el segon certamen, celebrat just un any després, amb Víctor Balaguer al jurat i Manuel Ribot de secretari. Aquests dos certàmens van donar el tret de sortida a un seguit de festes literàries, celebrades com a actes principals d'aplec i festes majors, però sobretot van donar visibilitat a les primeres pedres de tota una escola d'escriptors locals.

Aquests i els quatre certàmens que segueixen (1891, 1902, 1903 i 1906) són resumits per Joan Bta. Lladó

Llibre del primer certamen literari de Sabadell (1882), organitzat per l'Ateneu Sabadellès.

Figueres a l'exemplar de *Catalunya* de l'1 d'agost de 1907. Tot i els canvis d'organitzadors (Associació de Catòlics, Centre Català, Centre Líric-Dramàtic i Centre Industrial, respectivament) i de jurat (Jaume Collell, Agnès Armengol, Pompeu Gener i Francesch Matheu, respectivament), les festes d'aquests anys es mouen en les coordenades catalanisme-catolicisme-alta cultura. Si bé allò que

preval és un tipus de reivindicació identitària purista i apolítica, progressivament va tendint cap al possibilisme i la combativitat. La força simbòlica d'aquests certàmens fa que en alguns casos esdevinguin autèntics actes catàrtics de resistència política.

És el cas del de 1906. La memòria del certamen publicada aquell mateix any recull que la festa va ser interrompuda per la detenció d'un dels premiats, Lluís Manau i Avellanet. Va ser acusat d'«insults al ejército» per uns discursos que havia pronunciat unes setmanes abans i va ser condemnat a dos anys de presó. Explica el *Diari de Sabadell* (04-07-1911) que el primer dia que va tenir permís de visita, Assumpció Colomer, la reina de la festa, va presentar-se a la presó Model de Barcelona amb una toia de flors i una cinta amb les quatre barres de la senyera.

En el pla estrictament cultural, aquests certàmens també ultrapassen la mateixa festa. Premiats, jurats i participants es retroben en vetllades literàries, homenatges i certàmens de caràcter més íntim en locals com els de l'Acadèmia Catòlica, la Lliga Regionalista i el Centre Català, entre altres. Alguns dels anuncis, programes i invitacions d'aquesta darrera entitat es conserven actualment a l'Arxiu d'Història de Sabadell.

El desembarcament noucentista de 1907 o la defensa de l'«art civil»

Durant la primera dècada del segle xx, l'escriptor Joan Costa i Deu és l'ànima de la Lliga Regionalista local i la principal figura d'enllaç dels regionalistes entre Sabadell i Barcelona. El 1907 organitza un altre certamen literari que, a diferència

dels sis anteriors, ja forma part d'una estratègia d'expansió ideològica i política programada per part dels cappers noucentistes del cap i casal.

Costa s'encarrega de l'organització, de la propaganda prèvia i, juntament amb mossèn Lluís Carreras, també de la promoció posterior. Hi ha la voluntat de perpetuar el missatge més

enllà del «número» festiu i és per això que l'any següent s'edita un volum commemoratiu de 195 pàgines amb la crònica, obres premiades, semblances amb imatges, etcètera.

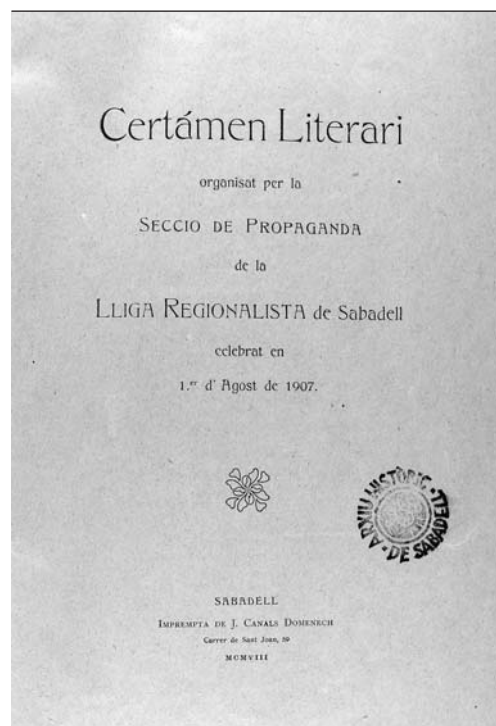
La composició del jurat és definidora del perfil cultural de l'acte: Jaume Collell, Josep Puig i Cadafalch, Josep Carner i Manuel Folch i Torres, a més dels sabadellencs Francesc X. Sallars i Ribot i Serra. Tots els parlaments d'aquella festa apunten en una mateixa direcció: l'exaltació de «l'art civil». La poesia no ha de ser un refugi sinó, com els mateixos organitzadors afirmen amb relació a l'obra de Carner, un «element escrutador i constructiu de primera força». Carner és, de fet, el model reivindicat. I els premiats, és clar, s'adscriuen plenament a aquesta línia: J. M. Guasch, López-Picó, Bofill i Mates, Masó, Agulló o Morató, entre altres.

Malgrat la importància i l'èxit de públic, aquest tipus de certamen no té continuïtat en edicions següents.

L'objectiu, però, ja s'havia acomplert:

s'havia sembrat la llavor de l'«art civil» o de l'«art per fer pàtria», en paraules del president –i aquesta vegada, amb un projecte politicocultural ben concret darrere.

Libre del primer certamen literari noucentista a la ciutat (1907), organitzat per la Lliga Regionalista.

l'enllaç de «segones ciutats», la companyia dels «solitaris» (1908-1917)

Entre 1910 i 1916 es dona a conèixer el grup de joves escriptors que, precisament, protagonitzen la recepció del noucentisme a la ciutat. Per a aquest grup, liderat per Joaquim Folguera, Joan Arús i Miquel Poal i Aregall, els certàmens literaris ja no són només actes festius d'exaltació patriòtica, sinó que s'han convertit en una de les principals plataformes

temes-1)

per construir-se com a escriptors i aconseguir visibilitat en el panorama literari català.

Durant aquests anys, a Sabadell se celebren tres certàmens rellevants: el de 1910 (Centre Nacionalista Republicà, presidit per Ignasi Iglesias), el de 1912 (Joventut Catalanista del Centre Català, presidit per Manuel Ribot) i el de 1915 (també J.C.C.C., presidit per Joaquim Ruyra). Els primers números d'agost de *Diari de Sabadell*, *Gazeta del Vallès* i *Revista de Sabadell* recullen la nòmina de premiats i els parlaments de les festes respectives. Al llarg de l'any la premsa també recull les tensions que van sorgint entre grups d'escriptors arran de l'organització del de 1912. Aquest certamen finalment acaba sent controlat pels joves del *Diari de Sabadell* i es converteix en l'acte fundacional i aglutinador del grup noucentista local.

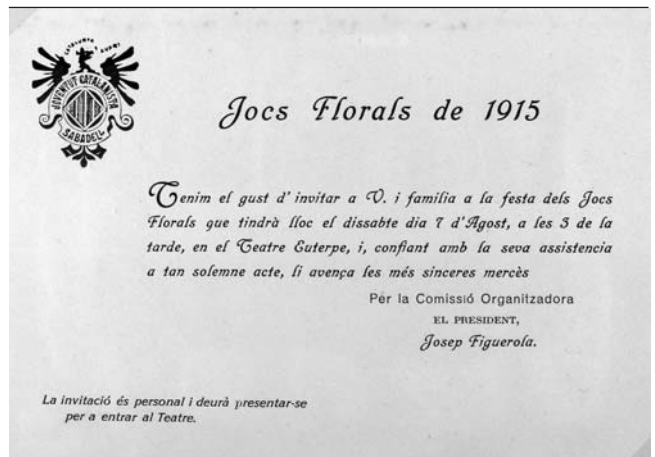
Per aquests escriptors, les festes literàries, en efecte, ocupen un lloc central: organitzen Jocs Florals, creen seccions per a escriptors premiats, prenen part en les polèmiques normistes-antinormistes, donen informació sobre certàmens d'altres ciutats... La intensa activitat d'aquesta dècada al voltant dels certàmens territorials va teixint una xarxa importantíssima de coneixences. Tant és així que, quan el 1917 Xènius torni a plantejar la necessitat de superar la macrocefàlia del país tot connectant «solitaris», els certàmens literaris de «segones ciutats» ja s'hauran convertit en un dels mecanismes d'articulació cultural més reals i eficaços del moment. Més enllà de l'aspecte social de l'escriptor, els certàmens també són bancs de proves literàries per a aquests autors. Quan Arús publica el seu primer llibre, *Cançons al vent* (1914), Joan Draper diu des d'*El Correo Catalán* que «quiscuna [poesia] evoca un nom: el del poble qui va coronar-la amb motiu dels seus Jocs Florals» (01-11-1914). Molts d'aquests escriptors, de fet, acabaran centrant els seus esforços a consolidar-se dins dels ambients floralescos —el mateix Arús, per exemple, el 1931 serà coronat Mestre en Gai Saber als Jocs Florals de Barcelona.

Consolidació i canvi de paradigma: els certàmens i la formació del «Grup de Sabadell» (1918-1923)

L'any que comença l'activitat del «Grup de Sabadell» de Trabal, Oliver i Obiols, el 1918, la Joventut Catòlica de Sabadell, que aplega alguns dels escriptors noucentistes locals més rellevants, organitza uns Jocs Florals. Com es desprèn de la documentació conservada a la Fundació Bosch i Cardellach, sembla que l'objectiu era reivindicar els «caps

de brot» del moviment intel·lectual —en plena crisi del noucentisme— i alhora descobrir nous talents de la ciutat en sintonia amb aquests. És el cas de Joan Valls o de Joan Oliver, que hi serà premiat i, posteriorment, publicat per primera

Una invitació als Jocs Florals de 1915, organitzats per la Joventut Catalanista del Centre Català.

vegada al *Diari* (poema *Estival*, 08-08-1918). El jurat va estar format per Llorenç Riber, Jaume Bofill i Mates i Nicolau d'Olwer, a més de Ribot i Serra.

Seguint aquest exemple, dos anys després el «Grup de Sabadell» repeteix la mateixa maniobra. Oliver i Trabal, dins de la Joventut Nacionalista, escenifiquen les bases de la seva futura actuació tot reivindicant la tradició cultural a la qual s'adscriuen. Com recorda Oliver, els premis —tots en metàl·lic— recauen íntegrament en escriptors d'òrbita noucentista perquè els organitzadors ho han arranjat prèviament: Carner, Fabra, Soldevila, López-Picó, Gassol, Manent, etc. El veredict publicat al llibre del certamen, *Concurs literari*, testimonia el sentit d'aquesta operació. En el discurs presidencial, Magí Morera torna a advocar per l'art civil, patriòtic, per bé que el grup organitzador reformularà els objectius i estratègies del projecte heretat, d'acord amb les circumstàncies dels anys vint.

Amb l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera el 1923, el context cultural exigirà nous instruments al «Grup de Sabadell» per (re)construir allò que Col·lell —i Oliver, en un cèlebre article— anomenà pàtria i cultura. Amb tot, aquest darrer certamen pot ser vist en clau de manifest i, en certa manera, culmina un camí iniciat pels renaixentistes d'aquella primera festa de 1882 cap a la modernitat literària. ■